

Св. Емерик в легенді й історії

З приводу 900-ліття смерті св. Емерика надіслано нам до поміщення статтю, котру ми передали проф. С. Томашівському з просьбою, щоб був ласкав освітити її зміст з наукової точки погляду. Тут подаємо обидві праці — Ред.

I.

Угорські католики обходять в 1930 р. вел. торжества з приводу 900-літ. роковин смерті св. Емерика, заступника Угорської молоді. Св. Емерик був одиноким сином св. Стефана, першого короля Угорщини; матір'ю св. Емерика була блаженна Гізеля. Св. Стефан завів християнську віру між поганськими ще тоді Уграми і за се від Папи римського Сильвестра II. одержав королівську корону, подвійний апостольський хрест і дідичний титул „Апостольського Короля“. В 1083 р. король Стефан і син його Емерик були зачислені між святих.

Королевич Емерик уродився в Остригомі (по угорськи: Естергом) 1007 р. Те місто було тоді столицею Угорщини. Кімната в палаті, в котрій уродився князь Емерик, до нинішнього дня добре захована і перероблена на каплицю. Гарні фрески на стінах представляють різні події з життя св. королевича. При святім Хрещенні одержало королівське дитя імя Генриха від свого хрестного вітця, цісаря німецького Генриха II. Це імя в мові угорського народу змінилося на „Імре“, що по латині писалося „Емерикус“, по італійськи „Амеріго“. Сестра св. Емерика, Ядвига, була женою англійського короля Едмунда.

Як одинак, був св. Емерик наслідником угорського престолу і в тім напрямі виховували його. Був він любимцем родичів і цілого народу. Отець його св. Стефан і набожна мати Гізеля були дитині приміром святого життя і благородного характеру. Коли хлопець підріс, король Стефан покликав на двір великого Герарда, протоігумена Венедиктинів з Венеції, щоб цей учений і набожний монах вчив і виховував молодого королевича. Через 8 літ під оком сього святого монаха Емерик здобував не лише науку, але і цінні прикмети і велику чесноту. Король Стефан радісно дивився на всесторінний поступ свого одинака і помалу звичаював його в кермування державою. Князь Емерик належав до королівської ради і часто був товаришем подорожей вітця по Угорщині, щоб лучше пізнати народ і його потреби. При тім був він дуже набожний і витревалій в святій вірі. Без огляду на втому перебував часто цілі години на ревній молитві. Найлучшими його дорадниками були єпископи і мудрі священники, котрі дальше кермували його характером і душею. Найближшим був йому еп. Манрус з Пятицерков (Пейч).

В часі сих мандрівок по краю, одного разу князь Емерик задержався в місті Весприми, славнім на цілу околицю як місце набожних паломництв. Тут перебув цілу ніч на молитві в каплиці св. Григорія. Цілий час молитви був при нім вірний до смерті слуга. На колінах перед вітцарем, в серцем переповненим думкою о Бозі, молився князь Емерик і просив о знак із неба, яку жертву мавби він зложити з себе, щоб вона була Богови наймиліша. І тоді ціла каплиця наповнилася великою ясністю і дався чути голос: „Зложи мені обіт чистоти і витревай в нім“. І тут, в тій тишині, зворушений королевич зложив обіт Богови, обіт чистоти на все життя. Одиноким свідком цього обіту був слуга, котрому князь наказав мовчати. Більше ніхто не знав про велику жертву молодого князя. Щойно по його смерті все вийшло на верх.

Коли знов минуло кілька літ, став король Стефан надумуватися, когоч ви-

брати на сунругу для свого сина. Вибір упав на дочку Мешка II, короля польського, на гарну княгиню Ольгу. Мешко радо згодився на подружжя своєї дочки з кн. Емериком тому, що слава чесного життя Емерика розійшлася вже була далеко по світі. А в Польщі лучше знали життя і прикмети угорського королевича, ніж в інших державах, бо Угри і Польща жили з собою в добрій згоді. Князь Емерик був дотого внуком Аделайди, дочки Мешка I, а сестри Болеслава Хороброго. Емерик перебував у Польщі довгий час і, як згадує Длугош у своїм літописі, угорський королевич фундував монастир св. Хреста, куди передав частину дерева святого Хреста, яку його отець одержав в дарі від византійського цісаря.

Князь Емерик мав в тім часі 22 роки, а як добрий і слухняний син приклонився до волі батька і мав вже одружитися з княгинею Ольгою. Але і тоді, в тій тяжкій хвилині його життя, навістила його благодать Божа. Гарна і молода княгиня Ольга сказала йому, що вона рівнож бажає перебути ціле своє життя в чистоті і невинності. І так сталося, що ті дві ангельські душі одного подружжя жили лише в братній і сестриній любові. Він і вона вважали себе за наречених лише самому Богови і видержали в своїм обіті, як у найприємнішій жертві, зложеній з себе Всевишньому.

Коли князь Емерик мав вже 24 роки, отець забажав відступити йому королівський престіл. Вже навіть визначено день на його коронацію. Радісно чекав на сю хвилю цілий народ, бо кн. Емерик користувався кождою нагодою, щоб показати підданам доброту серця і бути для них справедливим. Але трапилось велике несщастя і настав великий сум. Лютий дик в часі нагінки зранив смертельно молодого королевича. Королівський двір ратував його всілякими способами і дуже піклувався про князя. Цілий народ молився горячо і просив Бога про заховання князеві життя, але відомо було, що інші були наміри Провидіння Божого, коли князь Емерик віддав Господу Богови свою невинну душу в дни, в котрім мала відбутися його коронація.

Тіло его зложено в Церкві Пречистої Богородиці в місті столичнім Білгороді (по угорськи: Сейкешфєервар), де в 1038 р. похоронено й св. Стефана. Мошці королевича пахли по смерті ліліями. До гробу його приходили численні паломники, і народ зазнавав за його причиною багато благодатий. Від хвилі канонізації, св. Стефан є заступником Угорського Королівства, а корона його є символом угорського народу; св. Емерик знов є заступником угорської молоді, яка громадиться під його прапором і докладає всіх сил, щоби ступати його слідами, беручи собі примір в його чесноту, головнo з чистоти і набожності.

II.

Високоповажаний Пане Редакторе,

З усею приємністю сповняю Ваше бажання й подаю кілька історичних пояснень до комунікату угорського Єпископату про св. Емерика.

Поданий тут образ патрона угорської молоді взятий майже виключно з легенд — в більшій частині угорських (про св. Стефана, св. Емерика, св. Герарда і св. Маргариту), в меншій польських (легенда монастиря св. Хреста

біля Кельц). Історичні жерела використані мало і то самі тільки пізніші і певні, натомість майже без уваги полишене одинокє сучасне і певне свідоцтво гільдесгаймського літопису під р. 1031 про смерть Емерика, з якої виходить, що сей королевич перед своєю смертю був князем на Русі, правдоподібно у Перемишлі. Про се докладніше писав я у великоднім числі „Нової Зорі“. На сім місці обмежуся до кількох уваг відносно його життя.

1) Ні місця, ні дати уродження королевича Генриха не знаємо певно; се тільки пізна традиція велить йому родитися в Остригомі і в хвилині смерті мати 24 роки (найраніші легенди про св. Стефана й самого Емерика нічого про се не говорять).

2) Він не був також одиноким сином Стефана I; тільки старші сини поумирали замолоду.

3) Сестра Генриха вийшла не за короля, а за вигнаного з землі королевича Англії, який перед тим жив на Русі на дворі Ярослава М.

4) Рід і імя жінки Генриха не названі в найстарших жерелах. В житті св. Емерика (кінець XI. в.) сказано лише, що вона була з королівського роду, а в легенді про св. Маргариту, що з цісарського. Вістка, що він був жонатий з польською княжною, взята з польської легенди, при чому одна версія говорить про доньку Болеслава Хороброго, друга про Мешка — і то I-го з X. в.! Що одначе ні сього ні того дочка не могла бути жінкою угорського королевича, се вже давно доказав проф. Балцер у своїй монументальній „Генеалогії Пястів“. Не зважаючи на його ясні докази, подружжя се (очевидно лише з дочкою Мешка II) все ще покутує по різних історичних книжках. — Було колись намагання видіти в жінці Генриха хорватську королівну, та се пізна видумка давних хорватських патріотів (вони й самого Емерика робили славонським князем!) не має жадної історичної основи. — На мій погляд, угорський королевич був жонатий із руською княжною. Се зазначив я вже у великодній статті, не знаючи ще тогді, що якась угорська традиція зове її Ольгою. Отже, якщо в тім переказі є яке зерно правди (а се дуже можливе), то се імя було-б незбитим доказом, що жінка Генриха була Русинкою. Імя „Ольга“ варяжсько-руське і в тих часах напевно поза Русю не було знане. Можливо, що княгиня Ольга була дочкою Святополка, сина Володимира В. і зятя Болеслава Хороброго. В такім разі польська легенда не булаб цілком безосновна, требаб тільки поставити, замість дочки Болеслава чи Мешка II, внучку першого, а сестриницю останнього. А втім, княжна Ольга могла бути дочкою й іншого руського князя. Вкінці треба пам'ятати, що в латинських жерелах руські князі зовуться королями (се й вірно, тому, що наше „князь“ взяте з германського „konung“ нім. „König“, англ. „King“).

5) Твердження, буцімто в Польщі найліпше знали про богоугодне життя угорського королевича, бо мовляв „Угорщина і Польща все жили з собою в добрій згоді“, не має достаточного оправдання. В дійсності до XII в. конфліктів між сими краями багато, в кождім разі більше ніж між Угорщиною і Русю. Зокрема за часів короля Стефана, угорсько-польських взаємин, з одним тільки виїмком у 1018 р., не можна назвати приятними. Також цілком хибний погляд, поширений і в польській історіографії, начеб-то бабкою Генриха була польська княжна Аделайда. Се видумка т. зв. угорсько-польського літопису з XIII в., змістом своїм цілком недоладного, стоїть у явній суперечності з сучасними жерелами (хроніка Дитмара

Сукна

НА УБРАННЯ МУЖЕСЬКІ, ВІЗИТОВІ
І СПОРТОВІ, КОСТЮМИ І ПЛАЩІ ЖІ-
НОЧІ; НА РЕВЕРЕНДИ ДЛЯ ВСЕЧ.
ДУХОВЕНСТВА

ПОРУЧАЄ

Фабричний склад сукна
Людвик Ральський

Львів, Рутівського ч. 7.
664 (напроти катедри). 10—15

в великім виборі. — Товари добірні. Ціни низькі. П

Д-р Степан Дмоховський

б. елев Поліклініки дентистичної у Берліні.
Львів, Сикстуська 35. Тел. 79-72.

Виконує усі в обсяг новітньої дентистики
входячі роботи. Прецизійна техніка денти-
стична. Корони порцелянові. Штучні зуби на
плитках кавчукових, золотих і сталених (Крупна
нержавіюча сталь). Апарат Рентгена. 555 56-?

мерзебурського). Все те одначе не ви-
ключає, що Генрих міг колись бути
в Польщі й оставити по собі пам'ятку
в монастирі св. Хреста. Се міг він же
ліпше зробити як князь перемисько-
руський. А втім, є деякі підстави думати,
що ті оо. Бенедиктини, що згодом осіли
в Польщі, раніше сиділи в Перемишлі.

6) Легенди не говорять, якою смер-
тю вмер Генрих і тому угорська історіо-
графія довгий час не приймала вістки
гільдесгаймського літопису, що він зги-
нув на ловах. Тепер, як бачимо, навіть
у ювілейне свято говориться про се,
тільки цілком непотрібно ослаблюється
історичну правду додатком, що се було
„в часі нагінки“, неначе місце короле-
вича було не між ловцями, а між нага-
нчачами звірини! Шкода теж, що без
уваги полишено дату смерті в тім літо-
писі (1031), ну, і титул Генриха як князя
Русів.

7) На підтвердження правдивості
записки німецького літописця (дотого,
дуже добре поінформованого про сла-
вянський Схід), що Генрих був руським
князем, можна найти дещо і в угор-
ських легендах. Окрім знаного вже нам
без сумніву руського імени його кня-
гині, інтересна теж згадка в найстарших
життях (св. Стефана й Емерика), що
свідком смерті королевича мав бути
якийсь „грецький єпископ“. Ся загадкова
подробниця стане цілком ясна, коли
приймемо, що князь умер на Русі в при-
сутності руського єпископа.

Отсе важніше, що хотівби я додати
„до легендарного образу св. Емерика,
поданого в комунікаті угорського епи-
скопату. Як бачимо, трохи більше істо-
ричної критичності в нічому не змен-
шає святости патрона угорської молоді.

Прийміть, Пане Редакторе, вислів
високого поважання.

Львів, 27. IV. 1930. С. Томашівський.

НОВІ ВИДАННЯ

Видавництво Чина оо. Редемптори-
стів. О. Володимир Порождо
Ч. ОО. Р. Мати Божа в Люрд.
Станіславів, 1930. Ст. 96, 16^в. З ілюстра-
ціями.

Ся книжечка написана дійсно інте-
ресно і добре. Робить в читанню велике
вражіння як на простолюддя так і на
інтелігенцію. Заслугою на масове поши-
рення. (На свобідних сторінках окла-
динки добре булоб подавати список і
ціну інших видань того Чина).

ЗОЛОТА БІБЛІОТЕКА української
дитини під редакцією Миколи Матвій-
чука. Випуск 11: Федір Ду т к о: Дід
Яків, оповідання для молоді. Ілюстрував
Ю. Кирієнко. Львів, 1930. Ст. 28. Випуск
12: Модест Левицький: Петрів
сон, оповідання. Видання третє. Ілю-
стрував Е. Козак. Ст. 24.

Особливо Федір Дудко проявляє
визначний талант у таким роді оповідань
для дітей. Побажають йому дальшої
праці в тім напрямі.

ПОЛІТИЧНІ ВІСТИ

ПО ВИБОРАХ НА ВОЛИНІ. „Рус-
ській Голос“ пише з приводу виборів на
Волині, де в окрузі Луцьк—Рівно ро-
сійська ліста дістала всего 947 голосів:
„Якби російських голосів віддано 9.000,
можнаб говорити про погром. Тепер
треба признатися до чогось гіршого: до
політичної деморалізації й національної
несвідомості“... Вину приписує „Р. Г.“
світській „руській“ інтелігенції, оправ-
дуючи тамошнє православне духовен-
ство так: „Трудно обвинувачувати ду-
ховенство, коли його під нац. оглядом
деморалізує сама духовна влада. Адже
для нікого не тайна, що православна
консисторія.. потихоньки перемінилася
в огнище польонізації. Консисторія та...
має тільки польські надписи й веде пе-
реписку з русским духовенством в поль-
ській мові. Наслідуючи консисторію,
Почайвська Лавра пише навіть до одно-
го руського т-ва у Львові по польськи!
В таких умовах рядовий священник сте-
роризований до такої міри, що посту-
пається навіть своїм достоїнством хри-
стіянського душпастиря.“

Після перечитання цього дійсно
страшного опису правосл. духовенства
від верхів до низів, мимохіть вириваєть-
ся з уст запит: І чогож ви, братчики, так
накидалися на Рим за те, що він мовляв
доведе наш народ до польонізації че-
рез уніятську церкву? І деж у якій не-
будь уніятській єпархії бачите таке, щоб
консисторія переписувалася по поль-
ськи з уніятським духовенством? Вихо-
дить, що не Рим і не унія веде до по-
льонізації, тільки — православіє.

НІМЕЦЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО зго-
дилося на утворення спеціальної комісії
для розсліду справи упродовження двох
офіцерів польської граничної сторожі на
німецьку територію, де оден з них помер
від ран, завданих йому в часі упродовжу-
вання.

БЕЛЬГІЙСЬКИЙ ЖОВНІР Дельсе
заявив, що буде виконувати накази, але
тільки тоді, коли одержить їх у своїй
рідній, фляманській мові. Справа о-
перлася о міністерство, котре вирішило
— давати йому накази в його мові. Це
перший того рода випадок у Бельгії, де
урядова мова при війську була досі ви-
ключно французька. Простий жовнір
побідив.

АНГЛІЯ НЕ ВСТУПИТЬ ДО ЗЛУ-
ЧЕНИХ ДЕРЖАВ ЕВРОПИ. Таку опінію
висказав Л. Амери, б. англійський міні-
стер кольоній. Серце Англії, каже він,
лежить поза Европою. Англія має біль-
ші інтереси поза Европою, ніж в Евро-
пі. Колиб Англія стала членом Злучених
Держав Европи, то се булоб не вигідне
і для неї і для Европи так, як було тоді,
коли англійський король був князем
Ганноверу. Отже нехай Европа не ро-
бить собі ілюзій навіть тоді, коли пра-
вительство Англії з чемністю для Брія-
на дасть необовязуючу до нічого зго-
ду на його проект, бо в Англії не знай-
деться ні одна партія, котра згодиласяб
на якісь зобовязання в тій справі. Та з
другої сторони Англія не буде против-
на Злученим Державам Европи, бо така
організація Европи булаб запорукою
більшої трівкості мира. З трівко зами-
реною Европою буде й для Англії
лучше.

Н О В И Н К И

Господарська криза минула. Таку
вістку приносить польська проурядова
преса на основі оповіщеного тепер звіту
Девел, котрий твердить, що „появилися
вже признаки які розяснюють горизонт
і можуть заповідати остаточну по-
праву.“

Про „морського вужа“ появилася в
англійській мові велика праця „The
Grey Si-Serpent“, ст. 581. Автор Овде-
манс зібрав у тій праці 168 описів оче-
видців тої потвори, від 16 ст. почавши.

В берлінській університеті виголо-
сив проф. Д. Дорошенко з рамени Укр
Наук. Інституту виклад в німецькій мові
п. з. „Церква і революція на Україні“.

Затроєння грибами наступило в од-
нім селі обірницького повіту на Познан-
щині. Затроїлася ціла родина зложена з
5 осіб. Одна особа відразу вмерла, а 4
завдяки скорій лікарській помочи вда-
лося вратувати.

Ограничення іміграції до Канади.
Агенція Райтера повідомляє, що в б. р.
Канадський уряд зменшить кількість
дозволів на візд до Канади з огляду на
брак праці. Впустять лише около 90.000
осіб, переважно з Англії. Рільничих ро-
бників впустять лише 8.000 (в 1928
впущено 34.000).

Жертви

Виказ Милосердних сердець, які помо-
гли хорому питомцеві. П. Зофія Гучко, Рад-
руж 5 зл., о. Микола Огородник, Яворів 5 зл.,
п. Ірина Котис, Прилбичі 4 зл., п. З. Трешнев-
ський, Красів к. Смержа 10 зл., п. О. Бачи-
ська, Снович 2 зл., о. Ярослав Гавацький, Стінка
4 зл., гр. кат. Ур. парох. Ясель 5 зл. п. Юд.
Кунювська, Яблонів 10 зл. п. В. Дуркот, Ли-
шня 5 зл. о. Ст. Король, Ягольниця 5 зл. о. П.
Пилипець, Підбірці 2 зл., о. В. Микудович, Не-
мирів 2 зл., П. М. Горчицька, Вербани 5 зл.,
п. Т. Калиничова, Головецько гор. 5 зл. о. В.
Майба, Борислав, від себе 5-20 зл., о. В. Майба,
Борислав, збірка 10-87 зл., о. В. Майба, Мраз-
ниця, збірка 11-13 зл., С. С. Службівніці, Бори-
слав 5 зл., о. Ігн. Слободян, Підмонастир
2-50 зл., п. М. Юрик, Львів 5 зл., п. Ант. Шпот,
Жовтанці 2 зл., п. Д. Й. Новотанці 5 зл.,
п. Іван Волошин, Львів 5 зл., о. Іван Колимон
Кривча 10 зл., о. Ник. Семенюк, Перенодоки
16 зл., (від себе 5 зл., а решту від парохіял.) о.
В. Стрільбицький Жваномір 25 зл., о. Ал. Кар-
пинський, Целів 25 зл., о. О. Т. а К. 5 зл.,
Уряд Парох., Миховець 5 зл., о. П. Лудик, Ч.
С. В. В. збірка 8 зл. Д. буде. — Марійське Т-по
Пань в Перемишлі. 721 1—1

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення Редакція не відповідає.

УПРАВА ЮВЕНАТУ ОО. РЕДЕМПТОРИ-
СТІВ В ЗБОІСКАХ п. Знесіне подає до
відома, що приймає учеників до першої гімн.
кл. на шкільний рік 1930. Що до ближніх інфор-
мацій прошу звернутися до Управи. 698 4—4

Архітект ЯКІВ РУДНИЦЬКИЙ, Перемишль.
вул. св. Йосифа ч. 16, уповноважений будів-
ничий, б. професор державної будівельної шко-
ли, судово заприсяжений знаток для справ бу-
дівельних і опінки будівель, спеціаліст в ар-
хітектурі церковній, поручений Високопреосвя-
щеними Церемиським і Станіславівським Орди-
наріятами, виготовляє плани і кошториси на
церкви, парохіяльні і народні дома, та прини-
має в сі архітектурно-будівельні р о б о т и.
720 1—x

Союз Кравців Львів Личаківська 15.

під управою ПРКОВСЬКОГО ЯКОВА Я ПAVЛА ЛІЛЯ
поручає всякі мужеські одяги, для Всч. Ду-
ховенства реверенди, папістини по конку-
ренційних цінах.

708 3—32

„Свій до свого“.

„GENEWA“

Одинока українська галіантерія-Перфумерія
Д. КОНЮХА Львів, Ринок 37 (кобіч Вар. Торговлі)

порукає для реклами по фабричних цінах кольо-
радки, священніч капелюхи, шалі, шапки, пончохи,
снарпетки, снігівці, Tretorn, кальоші, светери,
жіноче і муж. білля, корони, гафти, „Jäger“
косметичку і перфумерію та забавни і пр.